

Smugkig

Skal man have en fin jakke på for at deltage?

At komme ind i de etablerede kulturelle fællesskaber er ikke så ligetil, medmindre man i forvejen færdes i de "rette" netværk. Men der er plads til flere! Og flere unge kan have gavn af at deltage i disse fællesskaber, for vi ved, at de unge, der allerede er en del af de frivillige kulturelle tilbud og aktiviteter, får et stort socialt udbytte af at samles med andre unge omkring "et fælles tredje" i interesse-fællesskaber. Det er blot nogle af de tidlige indsigter, vi har samlet til huse i projekt FLUKS.

Af Louise Aagaard, Designskolen Kolding, Cecilie E. L. Johansen, Kulturens Analyseinstitut og Joan Pedersen, Designskolen Kolding

Layout af Maja Ibsen Brammer

Om projektet

FLUKS står for Fællesskab, livsglæde og udvikling for unge i kulturelt samvær. Det er et samarbejde mellem Region Syddanmark, Kulturens Analyseinstitut og Designskolen Kolding, som handler om frivillige fællesskaber på kulturområdet for unge. Formålet for projektet er at få mere viden om dette område for at styrke og fremtidssikre det.

Gennem fem faser undersøger vi først, hvordan landskabet af kulturfrivillighed for unge ser ud i dag, hvilke udfordringer, behov og potentialer der findes på området. Indsigter fra undersøgelserne omdannes til nye mulige ideer og løsninger, som til sidst testes hos kulturaktørerne og unge frivillige.

Vi er nu igennem de første to faser af projektet. Den første bød på rapporten *Hvad ved vi om frivillighed og fællesskaber for unge på kulturområdet?* (Johansen, 2024), i den anden fase er opsamlet 18 hovedindsigter, som vi er nået frem til gennem en lang række interviews med unge frivillige og kulturaktører. Indsigterne danner grundlag for næste fase om prototyper.

I projektet FLUKS har vi haft fornøjelsen af at tale med en bred vifte af kulturaktører (ungdomshuse, små musikfestivaler, spillesteder og kunstmuseer) i Region Syddanmark – både dem der afvikler noget med unge, og dem der ER unge. Vi har også opsøgt unge, der *ikke* er kulturfrivillige. Formålet med projektet er nemlig at bane vej for, at der også er et levende kulturliv i Region Syddanmark i fremtiden.

Hvordan bliver vi lukket ind?

Gennem de første faser i projektet har vores indsigter blandt andet peget på, at det kan være svært for unge at komme indenfor i kulturelle fællesskaber – både som deltagere og som frivillige. De unge, der allerede er en del af de kulturelle fællesskaber, er selv hovedsageligt kommet ind gennem venner og netværk, og mange af de unge, vi har talt med, føler, at man skal inviteres eller kende nogen, for at være med. Har man ikke på den måde en adgangsbillet til disse fællesskaber, kan det virke som en lukket verden, og det kan føles utrygt og grænseoverskridende at dukke op et sted, hvor man ikke kender nogen i forvejen.

Vi ser også, at unge kulturfrivillige ofte engagerer sig i flere foreninger og initiativer, herunder andre kulturtilbud, festforeninger og elevråd på skoler, gymnasier og universiteter. Så unge, der engagerer sig aktivt i kulturelle aktiviteter, lader til generelt at engagere sig. Flere af dem lader til at "have det med hjemmefra". De kommer fra hjem, hvor det er kutyme at være frivillig, kende til kulturelle tilbud og/eller færdes i en vennekreds af "kulturnysgerrige" unge mennesker.

Når vi i projektet taler om 'Kultur', forstås det forholdsvis bredt og kan dække over fællesskaber indenfor kunst og kreativitet, musik, teater og performance, rollespil, litteratur osv.

” Det var svært for mig at finde ud af, hvem jeg skulle tage fat i for at komme ind. Det virkede for mig som en lukket verden, hvis man ikke vidste så meget om musik. Jeg følte, man skulle kende nogen for at komme ind. ”

Vi har talt med unge og kulturaktører fra blandt andet ungdomshuse, spillesteder, musikfestivaler, museer, kreative værksteder, rollespilsklubber, teatre og biblioteker.

Det har fået os til at stille spørgsmålene: Er billetten til kulturfællesskaberne noget, man får med hjemmefra? Går frivillighed i arv? Og hvad gør man, hvis man har interesse og nysgerrighed indenfor det kulturelle, men ikke den rette "arv" eller venner?

Foto: Unsplash

Det finkulturelle og elitære er en barriere for deltagelse

Noget af det, der går igen i vores dialog med unge og kulturaktører er, at det finkulturelle og elitære kan stå i vejen for deltagelse. En af de unge, vi har talt med, udtrykker det sådan:

"Som ny kan det være mega overvældende at komme ind i sådan en verden. Man kan hurtigt komme til at tænke, årh jeg skal være god til et eller andet".

Nogle tror, de skal have en fin jakke på eller være dygtige udøvende kunstnere på et højt plan. Det kan afholde unge, der ikke er født i den (fin)kulturelle elite fra at deltage, fordi de ganske enkelt ikke tror, det er for dem. Måske kan man endda tale om ulighed i kultur-deltagelse? En kulturaktør fortæller:

"Når vi taler om kulturaktører og frivillighed, er noget af det, jeg tror kan være en barriere, at man som kulturliv skal være bedre til at få fjernet det stempel, at man ikke behøver være

udøvende på et kæmpe højt niveau. Man behøver ikke være kunsthistoriker for at gå ind ad døren på billedskolen eller kunstmuseet"

” Jeg tror, at det her med at kunne styrke det frivillige på ungeområdet i forhold til kultur, det handler om at få det talt lidt ned, at man ikke behøver være finkulturel. ”

Flere anbefaler, at det finkulturelle tales ned, og at fokus er på de fælles interesser. Det har fået os til at skele til idrætten, hvor deltagelse og frivillighed måske er mere selvfølgelig og for den brede målgruppe? Og noget, der opstår i en tidligere alder?

Her i Region Syddanmark kender vi vel alle de små idrætsforeninger, hvor særligt fodbold samler byens børn, og hvor Emmas far træner U10 fodboldholdet, hvor spillerne på U18 er frivillige på sommerens fodboldskoler for de

ynge børn, og Maltes storebror er hjælpe-træner for badmintonholdet. Hvor forældrene sælger pølser til byfesten for at tjene penge til foreningen. Sammenligner man med fritidstilbud som musik- og billedskoler tegner sig ofte et andet billede, hvor violin-underviseren er konservatorieuddannet, og kunstlæren er fra akademiet eller har minimum en læreruddannelse. Så er en af barriererne, at der mangler kulturelle fritidstilbud til børn og unge, der er mere præstationsfrie, hvor fokus i højere grad er på deltagelse og fællesskab fremfor høj kunstnerisk kvalitet?

” Det betyder noget, at man kan passe ind et sted, og at man kan føle, man er velkommen. Det er ok at være anderledes hernede, fordi alle har en eller anden syg ide eller et eller andet crazy. Og det bliver bare accepteret lige meget hvad. Man bliver accepteret. ”

Er der plads til andre end hippierne?

En stor del af kulturfrivilligheden lader til at være drevet af ressourcestærke unge fra gymnasier og universiteter. Der er helt sikkert også plads til nogle af de unge, som har oplevet ikke at passe ind i gængse kasser, fortæller flere af vores unge informanter. Det kan f.eks. være unge med diagnoser og unge fra LGBT-miljøet. Når vi taler med både unge kulturfrivillige og kulturaktørerne, lægger de stor vægt på, at deres kulturelle fællesskaber, steder og foreninger er åbne og inkluderende, og at der er plads til alle. Det lader også til, at de kulturfrivillige rent politisk tipper til den venstreorienterede side af skalaen. Nogle af de unge, vi har talt med, beskriver endda sig selv som ”hippier”, og flere fortæller om deres politiske ståsted som rødt/grønt eller centrum-venstrefløjen.

Men når man har begivet sig rundt i landskabet i noget tid, er det også

” Jeg tror, folk her generelt er centrum-venstre, men jeg tror, det er sådan generelt for unge og kulturliv. ”

åbenlyst, at der er grupper af unge, der ikke deltager i lige så høj grad. Vi mødte blandt andet elever fra en HHX-klasse gennem en workshop, der fortalte os, at de ikke engagerer sig i kulturelle fællesskaber (men til gengæld indenfor idræt). Da vi indledte workshoppen om kulturfrivillighed og fællesskaber med de – i øvrigt venlige og imødekommende – elever, var der først ret stille i lokalet, indtil én rakte hånden op og sagde; ”I skal nok have fat i dem nede fra Gym”. De var fuldt ud bevidste om, at kultur skabte samlingspunkter andre steder, men ikke synderligt her – og dog, så var der noget med musikoplevelser, som de nemt kunne koble sig til.

Så er der reelt plads til dem, der tager handels- og erhvervsuddannelser og dem, der stemmer blå, hvis de overhovedet har lyst til eller behov for at være en del af de kulturelle fællesskaber?

Åbne fællesskaber handler blandt andet om at blive bedre til at lukke nye medlemmer ind, og det er faktisk noget, de unge kulturfrivillige selv er opmærksomme på. De ved, at det kræver noget af det etablerede fællesskab at åbne op – både for nye brugere og nye frivillige. Som en ung udtrykker det:

”Og nu er vi erfarne, så skal vi være åbne overfor de nye, der kommer med. Det er mega fedt, at der er fællesskaber, hvor de har det fedt, men hvis du kommer som ny, oh shit! Så kan det godt være svært at snige sig ind”

At føle sig velkommen og inviteret handler i høj grad om identitet. Hvem er de andre unge i foreningen? Hvem identificerer jeg mig med? Og det handler om tilhørsforhold – hvor føler jeg mig socialt tryk? Men det kan også handle

om at have et sted, hvor man oplever, at man virkelig kan bruge sine kompetencer til noget meningsfuldt, og dér kan vi lige bemærke, at kulturfællesskaberne meget gerne vil have folk på holdet, der kan lide at have overblik over økonomien eller som kan bygge, som fx unge fra handels- og de tekniske uddannelser.

24% af danske unge kvinder og 14% af danske unge mænd mellem 16-24 år oplever ensomhed i en grad, der kan være alvorlig.

(Sundhedsstyrelsen, 2023)

De kulturelle fællesskaber giver et stort socialt udbytte for dem, som er med

Hvorfor giver det så mening at undersøge, hvordan flere unge engagerer sig indenfor kulturelle tilbud og aktiviteter?

Gennem vores dialog med unge kulturfrivillige og kulturaktører er det tydeligt, at de kulturelle og kreative fællesskaber giver unge et stort socialt udbytte. Det at mødes med andre unge omkring de samme interesser – et fælles tredje - er berigende, og mange fortæller om stærke venskaber som det vigtigste udbytte af deltagelse i et interessefællesskab. Her siger en kulturaktør:

”De siger næsten alle sammen, at noget af det, de har fået mest ud af gennem de her forløb, det er nye venskaber. Det er jo også det, det i virkeligheden handler om i livet i det hele taget, men særligt når det handler om det her – at lære andre mennesker at kende og lave fede ting sammen. Det er jo det, et godt fællesskab er”

Og fordi kultur ofte handler om at udtrykke sig og skabe noget nyt og måske ukendt sammen,

så indeholder kulturelle fællesskaber potentialet til at rumme de møder med hinanden, hvor man ikke bare skal ”passe ind”, men hvor man i virkeligheden kan høre til som den, man er. Men sådan et miljø kommer sjældent helt af sig selv, netop fordi vi har tendens til at invitere vores nærmeste, som ofte ligner os selv, og så bliver dørtrinnet ekstra højt for dem, som ikke allerede føler sig som en del af fællesskabet.

Craft Psychology er svært at måle, men nemt at mærke

Ensomhed og mistrivsel blandt unge har gennem de senere år været i fokus i samfundsdebatten. Flere undersøgelser peger på en stigende mistrivsel blandt unge. Resultaterne fra Midtvejsopfølgning på den nationale sundhedsprofil fra 2023 (Sundhedsstyrelsen) viser, at 24% af danske unge kvinder og 14% af danske unge mænd mellem 16-24 år oplever ensomhed i en grad, der kan være alvorlig. Samtidigt scorer 35% af unge kvinder i samme aldersgruppe lavt på mentalt helbred.

” Fordi jeg er kommet her og har lært mennesker at kende, er jeg kommet ud af min angst, professionel hjælp og min medicin. Simpelthen bare fordi jeg har fået venner og netværk, som har støttet mig og fortalt mig, at jeg er god nok i lang tid. ”

Flere har fået øje på, at det at være kreativ i et fællesskab har potentiale til at mindske mistrivsel og bryde ensomhed. Tilgangen 'Craft Psychology' redegør for forbindelsen mellem håndarbejde / håndværk og trivsel. Oplevelsen af at fordybe sig i noget og samtidig at skabe det, man fordyber sig i, er værdifuld. Det handler også om, at vores neurologi er tæt knyttet til hænderne, og bl.a. derfor opleves det meningsfuldt, når vi bruger vores hænder til at skabe.

I kulturlivets fællesskaber kaldes det skabende f.eks. "det fælles tredje", og også i vores undersøgelse kan vi se, at interesse-fællesskabet omkring noget kreativt kan have en positiv indvirkning på det mentale helbred.

Man skal ikke forstå Craft Psychology som helbredende i sig selv eller et quick fix – men det er med til at skabe positive forbindelser mellem hånden, hjernen og hjertet. Den oplevelse går igen i kulturfællesskaberne og det at skabe noget med andre. Her er deltagerne ikke kommet for at få hjælp og slet ikke én til én. De vil bare gerne være med. Flere af dem lever med forskellige grader af den dér følelse af, hvor svært det kan være at finde ud af, hvem man er, i de formative ungdomsår. For nogle er det relativt nemt at komme ind ad døren til "det fælles tredje", og de er måske i en positivt søgende periode med noget på hjerte, som skal udformes kreativt, eller de vil være med til at sætte skub under musikoplevelser i nærområdet. For andre er det en virkelig svær periode, hvor stærke følelser af ensomhed presser sig på, og dørtrinnet føles særdeles højt – og hvor det fællesskab, der er brug for, netop skal handle om bare at have lov til at være. Det skal ikke handle om ens udfordring, diagnose eller ensomhed - men om at være én, der er med til at skabe. *"Vi har forskellige kompetencer, som kommer af, hvad folk kan i forvejen og hvad folk har lyst til og interesse for at lære"*, siger en af de unge bl.a.

En kulturaktør fortæller om, hvordan et kreativt fællesskab brød med ensomhed for en ung:

"Han har været inde og fortælle nogle af vores politikere, hvordan han startede og var sindssygt ensom og havde ingen tro på egne evner, og det her med at komme ind i sådan et uforpligtende, præstationsfrit fællesskab, som kulturlivet kan give – det kan bryde den ensomhed"

Derfor nævner en del af dem, vi har talt med, at det er afgørende at fokusere på

fællesskabet fremfor på ensomhed og mistrivsel:

"Altså, velkommen til at lave en klub for ensomme unge – hvem gider være med i den klub? Men det der med at sige, det her broderi arrangement...". Elementerne i sådan et fællesskab kan du læse mere om i vores første smugkig, [Smugkig: PS. Spiser I sammen?](#)

Når det kulturelle har så stort potentiale for unges tilhørsforhold og trivsel, giver det mening at forsøge at fjerne nogle af de barrierer, der lader til at stå i vejen for deltagelse. For dem, der ikke kender "de rigtige", dem der endnu ikke har opdaget, hvad kultur egentlig kan og dem, der bare er nysgerrige. Derfor er et af de store spørgsmål i projekt FLUKS: hvordan får vi flere unge med ind som deltagere, skabere eller frivillige i de kulturelle fællesskaber? Vel og mærke de unge, der kunne have interesse i og gavn af det sociale interessefællesskab, men som ikke i forvejen har en adgangsbillet i form af arv eller netværk.

Det er noget af det, vi glæder os til at dykke dybere ned i de kommende faser af projekt FLUKS – så af med den fine jakke og på med arbejdshandskerne!

Stay tuned....

Ved henvendelser ang. projektet kontaktes:

Louise Aagaard
Designskolen Kolding
laa@dskd.dk
+45 52 15 95 60

Joan Pedersen
Designskolen Kolding
jop@dskd.dk
+45 42 65 40 84

Cecilie E. L. Johansen
Kulturens Analyseinstitut
cecilie@kulturanalyser.dk
+45 69 16 26 69

Helene Mikkelsen
Region Syddanmark
Helene.Mikkelsen@rsyd.dk
+ 45 29 20 19 79

Referencer:

Den Nationale Sundhedsprofil Midtvejsundersøgelsen 2023

Kirketerp, Anne: "CRAFT-PSYKOLOGI. Sundhedsfremmende effekter ved håndarbejde og håndværk", 2024